

Účastníci ekologické pouti k bažině, Pavel Klvač čtvrtý v pořadí, foto: Pavel Klvač st.

ROZHOVOR S PAVLEM KLVAČEM

Megalomanství venkovu nesluší

Možná není ryzím venkovanem, ale venkovem rozhodně žije. Pavel Klvač vyučuje na brněnské fakultě sociálních studií, kde vede mimo jiné i populární kurz Sociologie venkova. Pod jeho editorskou taktovkou studenti připravili tetralogii fotografických publikací o mikroregionu Dražanská vrchovina. Snažili se v nich zdokumentovat kulisy venkovského života, ne/existenci samozásobitelství či rozmanité podoby venkovské pospolitosti. Jak Pavel Klvač, sám aktivní Drnovák, hodnotí dnešní venkov z akademického nadhledu?

Jsou Drnovice, kde jste se narodil a kde žijete, vůbec venkovem?

Jsou i nejsou. Jisté prvky toho, co obvykle považujeme za venkovský styl života, tady ještě přežívají. Kvapem ale mizí. Naše obec je specifická svou velikostí — s počtem kolem dvou tisíc a dvou set obyvatel patří k největším v regionu — a bezprostřední blízkostí okresního města. S tři kilometry vzdáleným Vyškovem nás mimo silnici dnes spojuje i chodník pro pěší. To po mém soudu významně ovlivňuje mentalitu „Drnováků“. Na jednu stranu hledíme na obyvatele menších sousedních obcí shora, na straně druhé se rádi poměříme s okresním městem.

Jak se toto poměřování projevuje v každodenním životě?

Osobně si myslím, že právě z něj vyrůstají kořeny našeho megalomanství. V centru obce chátrá obludný stadion pro deset tisíc diváků, který zde zůstal jako rezavějící pomník zašlé slávy prvoligového fotbalového klubu. Pozvolna eroduje. Ti, kteří si na něm založili svou kariéru, se k němu nehlásí, obec je bezradná. Jako by toho nebylo dost, loni jsme si nechali postavit za humny šestadvacetimetrovou ocelovou rozhlednu. Stála šest a půl milionu korun! Co na tom, že pět milionů zaplatila firma vyrábějící hazardní hrací automaty? Zbytek „investice“ a údržba leží na bedrech obce. Záměr výstavby neprošel širší veřej-

nou diskusí. Stavba je naprosto neúměrná významu místa. Stojí na kopci Chocholíku s nadmořskou výškou tři sta šedesát metrů nad mořem a z jejího vrcholu je vidět zhruba totéž, co od její paty. Ale konečně prý máme co nabídnout turistům.

Říkáte také, že z venkova nemáme dělat skanzen eurodotovaných pseudotradic — opravdu to tak dnes chodí?

Nejde jenom o stavby rozhleden, ze kterých není nic vidět, různé asfaltování v krajině a nekonečné naučné stezky. V duši venkova se mění cosi podstatnějšího. Někdy mám pocit, že za pár let se bez dotace nesejdou ani chlapi v hospodě. Vesnické aktivity, které ještě nedávno probíhaly

živelným mezigeneračním předáváním, dnes potřebují školené „dobrovolníky“, projektové manažery a peníze kdovíodkud. Z kulís a rituálů někdejšího venkova se stává zboží pro turisty. Co jiného nám vlastně zbývá na prodej, když jsme opustili práci s půdou? Je inscenovaný teatrální folklor ještě tradicí?

Do jaké míry se vy považujete za venkovana?

Musím smutně přiznat, že jsem spíše venkovan teoretik — silněji vyznáním než reálným životem. Skutečnost, že bydlím na venkově a k nejbližšímu lánu pšenice to mám sto metrů, ze mě ještě venkovana nedělá. S počítačem strávím více času než s jiným náradím. Tento poměr platí bohužel i v case, který věnuju našemu spolku Drnka, jehož posláním je ochrana přírody a krajiny a povzbuzování místního kulturního života. Práci na vlastní malé zahrádce беру spíše jako způsob rozjímání. Symbolická hodnota produkce vysoko převyšuje hospodářský užitek. Nesměle se pouštím do kultivace starého rodinného pozemku — dílem sadu, dílem „divočiny“. Hodnotu a souvislosti venkovského způsobu života jsem, jako jiní, docenil až se studiem a prací ve městě.

Co tedy v současnosti vlastně dělá venkov venkovem?

Je otázka, zda venkov — jak si ho obvykle představujeme — ještě existuje a zda kdy vůbec v takové podobě existoval. Mám teď na mysli romantizující stereotypy o dobrosrdečných, družících se venkovanech s citlivým a šetrným vztahem k přírodě. Venkovský život se snažím vidět střízlivě. Znaky, které pro něj považuju za charakteristické, mohou mít často pozitivní environmentální efekt, spíše ale nezáměrný. Jde o samozásobitelství v širokém významu, smysl pro recyklaci, vědomí souvislosti každodenních lidských aktivit nebo třeba kutilskou zručnost.

Má tedy venkov ve své současné podobě nějaký zvláštní potenciál?

Život na venkově může mít i dnes blízko k tomu, co socioložka Hana Librová nazývá ekologickým luxusem. Jde o soubor statků, považovaných dříve za samozřejmé, v realitě změn dnešního světa ovšem vzácných. Patří sem například blízkost přírody, klid, bezpečí, jistá volnost prostoru, čas. Kombinaci toho všeho dnes najdeme

spíše na venkově než ve městě. Developeři to tuší a skupují pozemky kolem vesnic, především těch, které jsou z nejbližšího většího města relativně dobře dostupné. Kvalitní orná půda se pak nabízí k výstavbě venkovského satelitu. Lidé, kteří se tam nastěhují, se však venkovany zpravidla nestanou.

Vraťme se ještě k turismu — ten totiž slouží jako zaklínadlo pro všemožné k přírodě nešetrné projekty, viz třeba případ šumavských obcí ve vztahu k národnímu parku. Jakou tedy má venkov jinou příležitost?

Především mi tato jednostranná orientace na rozvoj turismu přijde dlouhodobě krátkozraká. Turista není spasitel. Naopak. Je přirozené, že znaven shonem moderní všednosti touží ve zbytku volného času urvat něco ze zmíněných luxusních statků. Ve svém pátrání po autentickém životě se uchyluje právě k venkovu jako symbolu předmoderního sentimentu. V konkrétních podmínkách se pak vzácné statky stávají ještě vzácnějšími. Vrátime-li se k drnovické rozhledně, její výstavba tyto hodnoty místním narušuje. Z mého pohledu je chybou dělat z venkova skanzen a z krajiny lunapark. Hodnotné investice jsou často nenápadné. Jejich cena stoupá s ochotou místních se na nich finančně i jinak podílet. Kapitál venkova je v přírodě a půdě. Jeho ožívování, máme-li použít tento výraz, sluší zdrženlivost a skromnost.

Jak se to daří vašemu sdružení Drnka?

Jsme malé, záměrně neprofesionalizované sdružení. Vše děláme po pracovní době. V míře, na kterou stačíme a máme chuť. Snažíme se ukázat, že i běžná, ničím velkolepým neobdařená krajina může mít pro citlivého pozorovatele nevšední kouzlo. Vernisáže našich přírodovědně a umělecky založených výstav se během dvanácti let staly místem pravidelného setkávání regionální veřejnosti. Dobře na odbyt jdou i naše publikace s lokální tematikou. Naším nejcennějším počinem je bezesporu revitalizace místní bažiny zvané Žumpy. Nejsem si jistý, zda by v dnešních politických a přebujele byrokratických poměrech šla tato akce úspěšně zopakovat. Na druhou stranu má náš amatérismus pochopitelně svoje meze. Jistým způsobem je pro nás limitující i věkové složení členů. Podstatnou část Drnky tvoří generace mých rodičů, pozvolna dozrávající důchodu.

Pro mladé je zřejmě idea venkova, jak ji naznačujete, poněkud „nemoderní“, že?

Na svém vlastním příkladu se mi zdá, že hodnoty venkova jako by přicházely jaksi plíživě s věkem. Většina mladých by jistě spíše ocenila oživení drnovické první fotbalové ligy než zpěv obojživelníků v místní bažině. (Což by ostatně platilo myslím napříč celou populací.) Lidé s životní zkušeností venkovanů vymírají. Jejich znalosti a dovednosti jsou v konzumní společnosti vytěsňeny na okraj. Nicméně existuje alternativní trend zájmu mladých lidí o venkovský způsob života. Jsem příliš ovlivněn svým sociálně-environmentálním etnocentrismem, abych si troufal odhadnout jeho sílu. Statisticky jde však o okrajový jev. Hodnotově pak o vědomý odpor vůči dominující konzumní kultuře. Život v domku s vytápěním na dřevo, divokou zahradou, včelami a internetem má svůj šmrnc i adrenalin.

S tím souvisí i nyní často popisovaný trend návratu k lokálním potravinám. Jakou nádeji skýtá?

Rád bych věřil, že farmářské trhy a příbuzné jevy nejsou jen indikátorem rostoucí oblíbenosti různých ideologií zdraví a kultu bio. Z environmentálního hlediska je nutné je přivítat. Mimo jiné mohou pomoci venkovu vrátit jeho důstojnost. Snad nejde pouze o pomíjivou módu, taková přízeň místním producentům by byla velmi vrtkavá. Coby někdejší student sociologie si z přednášek profesora Jana Kellera pamatuju, že instituce módy funguje tak, že všichni začnou masově napodobovat toho, kdo jako první přestal napodobovat všechny ostatní. Člověk aby se strachoval, co „pofrcí“ příští sezonu. Kéž by v konzumentech „jídla s příběhem“ zůstalo i hlubší porozumění ekologickým souvislostem a ocenění poctivé práce s půdou.

Takže co se týká budoucnosti českého venkova, jste spíše skeptik, nebo optimista?

Skeptický optimista. Venkov se nedá naplánovat u kancelářského stolu, žije si stále z velké části svým životem. Byl tady dávno před městem a bude i po něm.

Připravili Zuzana Vlasatá a Vít Kouřil.